

Monumentnummer*: 515080

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 09 oktober 2000
Kadaster deel/nr 82985/46

Woonplaats*		Gemeente*		Provincie*			
Leiden		Leiden		Zuid-Holland			
Straat*	Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Plantage	12			2311 JC	Leiden		
Plantage	14			2311 JD	Leiden		
Plantage	16			2311 JD	Leiden		
Kadastrale gemeente*		Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding		Grondperceel	
Leiden		D				2034	
Leiden		D				2033	
Leiden		D				2032	

Omschrijving**

Inleiding

In 1876 gebouwde reeks van drie HERENHUIZEN. Het bij het tot "stadspark" omgevormde terrein (Plantsoen) van de voormalige stadswallen, op de restanten van de oude stadsmuur en de Hogewoerdsport staande huizenblok is gebouwd in opdracht van de bouwkundige en timmerman H.M.D. van Gelder en de metselaar- aannemer J.J. Hasselbach, die mogelijk ook zijn betrokken bij ontwerp van de huizen. Het blok is opgetrokken in een voor de bouwtijd gangbare eclectische bouwstijl met invloeden van de Franse neo-barok. Evenals het exterieur zijn de interieurs van de herenhuisen voor een belangrijk deel in de oorspronkelijke staat bewaard gebleven.

Het met de voorgevel op het Plantsoen georiënteerde huizenblok maakt deel uit van het beschermde stadsgezicht Leiden.

Omschrijving

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Vanuit een rechthoekige plattegrond opgetrokken, drie bouwlagen tellend symmetrisch blok van drie, drie traveeën brede herenhuizen onder een met zinken schaliën gedekt, afgeknot schilddak. De buitenste woonhuizen zijn identiek aan elkaar, de middelste wijkt in meerdere opzichten af. Voorgevel met afgesnuten hoeken, licht risalerende ingangstraveeën en op zandsteen gelijkende gevelaccenten (bloklisenen op de hoeken en lijsten) en decoraties van kunststeen. Relatief lage eerste bouwlaag. De gevelindeling hierin van de middelste woning is vergelijkbaar met de andere twee; opgetrokken in gepleisterde baksteen met liggende schijnvoegen, grijze plint met profielrand en bloklisenen.

Alle gevelopeningen op de parterre zijn rechtgesloten met sluit- en aanzetstenen in de gepleisterde strekken. Drie identieke entrees met vleugeldeuren voorzien van dubbele, gecanneleerde stolpnaald en profiellijsten rondom panelen en deurlichten, waarvan de onderste zijn voorzien van raamijzers. Aan weerszijden van de deuren een pilaster met schouderboog boven spaarveld. Vensters aan weerszijden van de entree van de middelste woning voorzien van onderdorpel, schuifraam en een deelzuiltje met kapiteel. Overige vensters met middenstijl i.p.v. deelzuiltje, verder identiek. Tussen eerste en tweede bouwlaag een versierde cordonlijst met profielranden. Cordonlijst onderbroken door boven de entrees hangende balkons, voorzien van een balustrade met gedraaide balusters, rechthoekige hoekbalusters en profielranden, steunend op bewerkte dubbele consoles met geschubde zijkanten.

Beide verdiepingen voornamelijk van schone baksteen met lisenen van gebosseerde hoekblokken, gevelaccenten en decoraties van gepleisterde baksteen (kunststeen). Aan de balkons een porte brisée met getoogd bovenlicht en profiellijst. De middelste staat onder een brede kuif van takken met bladeren, een gestileerde bloem aan weerszijden en een bekroning in de vorm van een gebogen fronton met profielranden. De buitenste staan onder een geprofileerde kroonlijst, hebben een vrouwenkopje in de sluitsteen en eveneens een gestileerde bloem aan weerszijden hiervan. Ze zijn identiek aan de vensters op de eerste verdieping van de middelste woning. Op de eerste verdieping van de buitenste woningen getoogde vensters met doorgetrokken onderdorpels, een geprofileerde omlijsting en een brede segmentboog met bloemversieringen.

Vensters van de middelste woning eveneens getoogd en voorzien van een geprofileerde kroonlijst met een gestileerde bloem aan weerszijden van een sluitsteen met vrouwenkopje. Alle vensters zijn voorzien van T-ramen.

Tussen de tweede en de derde bouwlaag van de buitenste woningen een smalle geprofileerde cordonlijst. Rechtgesloten vensters met profiellijsten en guttae aan de baarden. Tussen de met een geprofileerde kroonlijst afgesloten vensters van de ingangstraveeën een versierd, gepleisterd veld. Middelste woning op deze verdieping voorzien van een rondboogvenster in het midden met aan weerszijden een getoogd venster gelijk aan die op de eerste verdieping van de buitenste woningen.

Rondboogvenster met beeldhouwde leeuwenkop in de sluitsteen.

Gevelbeëindiging in de vorm van een hoog entablement met verkropte, uitkragende kroonlijst, gedragen door 16 consoles met schelpversieringen, guttae en eierlijst aan de voluten.

Het boven de middentravee in de kap stekende, halfronde deel van de kroonlijst omvat een cirkelvormig venster met profiellijst en tuimelraam. Aan weerszijden van dit venster een dubbele console. Het middenrisaliet van de middelste woning wordt op de verdiepingen geaccentueerd door toepassing van gebosseerde blokken van gepleisterde baksteen.

Boven de vensters van de rechter woning een kleine dakkapel.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Overhoekse vensters gelijk aan die in de voorgevel, maar smaller. Bij de rechter hoek op de eerste verdieping bevindt zich een gietijzeren element, dat diende voor de bevestiging van de bovenleiding van de elektrische tram. Zijgevels eveneens beëindigd door een entablement. Uit het linker dakschild steken twee bakstenen schoorstenen.

Achtergevel met hoger opgaande middenpartij (nr.14), oorspronkelijk op houten palen rustende serres (zie nr. 12) over de gehele lengte van de achtergevel. De serres hebben een geschulpte houten rand en een glazen lessenaardak. Op de tweede verdieping getoogde vensters met zesruits schuiframen en een gepleisterde lijst onder de geprofileerde gootranden.

Nr. 14 eveneens voorzien van een getoogd vensters aan weerszijden van een onder een fronton staand blind venster op de gepleisterde derde verdieping. De bij nr. 12 en 14 nog open ruimte onder de serre is bij nummer 16 dichtgezet met glas.

De interieurs van de woningen zijn nog voor een belangrijk deel in de oorspronkelijke staat bewaard gebleven. Nr. 16: Ingangsportaal met stucdecoratie aan het plafond en met marmer bedekte vloer. Dubbele portaaldeur naar hal en gang met eveneens marmeren vloerplaten, een anti-chambre links van de gang en de originele deuren binnen geprofileerde omlijstingen. Trap voorzien van een gietijzeren trappaal en eveneens gietijzeren spijlen. Aan de gang van de eerste verdieping eveneens nog de originele deuren binnen profiellijsten, een woonkamer en suite met fraaie stucplafonds, dichtgezette suitedeuren en schouwen van zwart marmer. Tussen de achterkamer en de serre met glas-in-lood ingevulde schuifdeuren. Ook een andere kamer op deze verdieping is voorzien van een vergelijkbare schouw en stucplafond. Op de tweede verdieping eveneens originele deuren met profiellijst en kamers met meer eenvoudige schouwen en stucplafond. Onder de kap enkele kleine vertrekken en eenvoudige Hollandse spanten. Nr. 14: Ingangsportaal met geëts glas in de dubbele portaaldeur, hal en gang vergelijkbaar met nr. 16. Spreekbuis, oude huistelefoon en goederenlift nog aanwezig. Betegelde keuken voorzien van houten schouw en oude keukenkast. Trap met gietijzeren trappaal en spijlen. Eerste verdieping met omlijste deuren en schouwen, alle vergelijkbaar met die van nr. 16. Oorspronkelijke suitedeuren nog aanwezig. Eén van de stucdecoraties is vernieuwd na waterschade aan de originele.

In de kamers op de tweede verdieping nog twee stucplafonds en drie schouwen, eveneens vergelijkbaar met die van nr. 16.

Nr. 12: Spiegelbeeldig aan nr. 16 en met details die eveneens vergelijkbaar zijn aan die van nr.16. Het plafond in één van de kamers op de bel étage (eerste verdieping) is in de jaren vijftig vervangen door het huidige. De woning heeft een ingangsportaal met geëts glas in de portaaldeuren.

Waardering

- Het blok van drie eclectische herenhuizen uit 1876 is van algemeen belang wegens architectuurhistorische waarde als goed en gaaf voorbeeld van woningbouw voor welgestelden uit de betreffende bouwperiode en als representant van een toendertijd in zwang zijnde bouwstijl.
- Vanwege de situering aan het Plantsoen en als dominant object in een gesloten gevelwand met visuele en functionele samenhang is er tevens sprake van stedenbouwkundige en ensemblewaarde.
- Het blok is bovendien van belang vanwege de herkenbaarheid en vanwege de gaafheid van het exterieur en delen van het interieur.

Hoofdcategorie

Woningen en woningbouwcomplexen

Subcategorie

Woonhuis(K)

Functie

Woonhuis

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument